fiksuotas 1,35–1,9 m gylyje nuo esamo grindų lygio.

2017 m. tyrimų duomenimis, tiek bažnyčios šventorius, tiek jos vidus yra tankiai užlaidoti, po bažnyčios pastato grindimis gali būti kriptų ar ankstesnių bažnyčios pastatų liekanų. Kapai datuojami XVI–XIX a. Tikslesniam jų datavimui nepakanka duomenų. Tyrimų metu surinkti radiniai perduoti AKM.

The Church of St. Louis in Alytus

In 2017, a field evaluation (10 test pits, a total of 12.86 m^2) was conducted inside the Church of St. Louis and in its churchyard (Fig. 1). The remains of at least 15 burials were discovered and eight skeletons (six adult and two children) were excavated and exhumed. The individuals had been buried in coffins with their heads to the SW. No grave goods were discovered in the burials. Nails (coffin and ones connected with the construction of the church), sherds of hand thrown household pottery, shards of window glass, etc. were collected in the mixed soil found in the test pits. The remains of a leather belt and a coin purse (Fig. 2) with a 17th-century coin were discovered in test pit 14. The graves date to the 16th–20th centuries. Other masonry fragments not connected with the current church building were found in test pits 12 and 14. They should perhaps be associated with crypts or earlier church buildings, which stood at this site prior to the construction of the present building.

Albinas Kuncevičius

Vilniaus bazilijonų Švč. Trejybės bažnyčios unitų palaidojimų tyrimai 2016 m.

2016 m. VU tęsė 2015 m. pradėtus archeologinius ir antropologinius tyrimus Vilniaus bazilijonų Švč. Trejybės bažnyčios rūsyje, kur buvo laidojami unitų tikėjimą išpažinę garbingi asmenys (1 pav.). Švč. Trejybės bažnyčią su var-

1 pav. Tyrinėto rūsio vieta bažnyčioje, matosi atidengta anga – įėjimas į rūsį. A. Kuncevičiaus nuotr.

Fig. 1. The site of the investigated basement in the church. The open entrance to the basement is visible.

2 pav. Rūsio tyrimai ir kapų preparavimas. A. Kuncevičiaus nuotr.

Fig. 2. The investigation of the basement and the excavation of the graves.

3 pav. Rūsys po tyrimų. A. Kuncevičiaus nuotr.

Fig. 3. The basement after the investigation.

pine 1514–1516 m. pastatė Lietuvos didysis etmonas, Vilniaus kaštelionas ir Trakų vaivada, kunigaikštis ir karvedys, žymus Rusios ir Lietuvos giminės atstovas Konstantinas Ostrogiškis (1460–1530). 1607 m. į šią vietą atsikėlė unitų bazilijonai, o 1610 m. čia prisiglaudė ir bazilijonės. Vilniaus bazilijonų vienuolynas tapo unitų bažnyčios ir bazilijonų Švč. Trejybės provincijos centru. 2015 m. vykdant archeologinius tyrimus bažnyčios rūsyje (8,7x5,8 m dydžio, 4,32 m aukščio iki pusiaucilindrinio skliauto viršaus), buvo ištirti ir fiksuoti 53 karstai su palaidojimais ir dar apie 50–60 individų pavienių kaulų (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 237–247). Detalūs 2015 m. archeologinių, antropologinių ir istorinių tyrimų rezultatai publikuoti (*Spectrum*, 2016, nr. 1(24), p. 23–27).

2016 m. palaikų antropologinius tyrimus atliko Justina Kozakaitė (2 pav.), karstuose surastus radinius konservavo restauratorė Vytautė Lukšėnienė. Archeologinių tyrimų tikslas buvo ištirti rūsyje užkastus palaidojimus, nustatyti buvusį rūsio grindų lygį, rūsio sienų pamatų gylį ir parengti rūsį būsimam iškastų karstų ir palaidojimų perlaidojimui. Išnešta kibirais ir išvežta 3 konteineriai žemių, t. y. apie 21–23 m^3.

Tiriant paaiškėjo, kad rūsio paviršius, ant kurio buvo sudėti 2015 m. ištirti bei iškelti karstai, praktiškai sutampa su rūsio vėliausio panaudojimo grindų lygiu. Tai patvirtina ir prie įėjimo į rūsį, nuo jo laiptinės žemiausios pakopos iki rūsio centrinės dalies, buvęs praėjimas, išklotas perdegusio metalo sluoksniu (iki 2 cm storio). Šie metalo gabalai įvairaus dydžio, dauguma apie 30–40x20–30 cm, labai suirę, primena storos skardos lakštų dalis arba didelių metalinių durų (?) apkaustų liekanas, jie į rūsį sunešti ir sumesti jau po mirusiųjų pirminio palaidojimo.

Rūsio vidus užpiltas smėliu, kuriame karstų įkasimo vietos visai neišsiskyrė. Dauguma surastų karstų buvo užkasti 0,5–1 m gylyje nuo buvusio rūsio grindų lygio. Apie 40 cm gylyje rasti du žemėn be karstų užkasti palaidojimai. Vienas jų – 25–35 m. vyro. Pagal aiškiai matomas graužikų graužimo žymes kaukolėje bei šonkaulių krūtinkauliniuose galuose šis palaidojimas pirmiau galėjo būti paviršiuje, tik vėliau užkastas į smėlį. Kitas, 40–50 m. vyras, palaidotas ne anatomine tvarka – palaikai įkasti į duobę. Rūsio šoninės sienos apatinė apie 50 cm aukščio dalis sumūryta iš plytų ir lauko akmenų

(3 pav.). Galima teigti, kad ši sienos dalis visada buvo užpilta žeme. Papildomai iškasus šurfą rūsio dešinės šoninės sienos viduryje (3 m nuo rūsio galinės su įėjimu sienos) išsiaiškinta, kad senojo mūro aukštis, o tiksliau, jo aukštis nuo buvusių rūsio grindų lygio, yra apie 40 cm. Žemiau jo, apie 80 cm gylyje, palei sieną fiksuotas 40 cm pločio į rūsio vidaus pusę kalkių skiedinio „atsikišimas" – banketė. Taigi, mūro siena nuo pamatų iki skliauto pradžios yra apie 2,3 m aukščio. Darbų metu taip pat buvo išvalyta rūsio laiptinė. Laiptų plotis viršuje yra 1,32 m, laiptinės apačioje paskutinė pakopa – 1,35 m.

Karstai, kurie buvo įkasti į smėlį, fiksuoti 0,5–1 m gylyje (matuojant nuo išlikusio ir 2015 m. išvalyto rūsio aslos paviršiaus lygio). Visi fiksuoti palaikai buvo palaidoti galvomis į V, t. y. galvomis į altorių ir kartu į rūsio įėjimą. Karstai, kaip ir tirti 2015 m., lentiniai, lentų storis apie 2–2,5 cm, plotis – nuo 20 iki 30 cm. Tik mažos dalies karstų buvo geriau išlikęs viršutinis dangtis. Karstų lentos tarpusavyje sutvirtintos mediniais kaiščiais (dažniausiai po 3 jų šone). Karstai buvo be jokių ornamentų ir be užrašų.

Ištirti palaikai ir karstai arba jų liekanos buvo nunešti laikinam saugojimui į bažnyčios kairėje pusėje esančią saugią rakinamą patalpą, kurioje yra vėdinimas ir, anot restauratorių, visiškai tinkama aplinka deramam laikinam saugojimui.

2015 m. tirtų rūsyje karstų tyrimai rodo, kad mirusieji palaidoti tarp 1717–1788 m. Karstai paskutinį kartą į šį rūsį nešti dar ir 1965 m. (kai kuriuose karstuose buvo 1965 m laikraščių gabalų). 2016 m ištirti palaidojimai datuoti laikotarpiu iki 1717 m. Karstuose, išskyrus 62 palaidotą moterį (vienuolę?) ir tuščią vaiko karstelį, palaidoti vyrai. Pagal rastas epitrachelijas (rusų k. *епитрахиль – то, что вокруг шеи* – tai, kas apie kaklą) – (karstuose 54, 65) arba paramanus (karstuose 55, 60, 63, 64, 65, 69), karstuose palaidoti vienuoliai.

Apibendrinant 2015–2016 m. tyrimų duomenis, suskaičiuota, kad karstuose rasti 39 paramanai (gerai išliko 12), 7 epitrachelijos, daug odinių apykaklių liekanų, 8 Nukryžiuotojo figūrėlės, 14 kryželių. Per dvejų metų tyrimus ištirtas 71 karstas, dauguma palaidotųjų – vienuoliai bazilijonai, 29 karstuose – neabejotinai palaidoti vienuoliai bazilijonai. Ant 2015 m. ištirtų 14 karstų buvo užrašytos mirusiųjų pavardės. Tarp palaidotųjų rastos 5 mumijos, 13 palaikų – dalinės mumifikacijos (išlikę minkštųjų ar jungiamųjų audinių likučių).

Karstai su ištirtais palaidojimais laikinam saugojimui sudėti bažnyčios kairiame šone esančioje patalpoje. Išlikusiuose karstuose sudėti palaidojimai (polietileniniuose maišuose, su numeriais, kurie atitinka karsto numerį ir radinių numeraciją). Mumijos paliktos karstuose. Pavieniai palaidojimų kaulai sudėti į polietileninius maišus, sunumeruoti. Pavienės karstų lentos sudėtos toje pačioje patalpoje.

Bendru unitų bažnyčios ir KPD bei tyrėjų sutarimu, laikinai, iki būsimo perlaidojimo ir jų tolesnio saugojimo šios bažnyčios būsimame muziejuje arba jų palaidojimo kriptoje ir iki jų visiško restauravimo radiniai saugomi GRC.

The 2016 Investigation of the Uniate Burials of the Basilian Church of the Holy Trinity in Vilnius.

In 2016, VU continued the archaeological and anthropological investigation, begun in 2015, of the basement of the Basilian Church of the Holy Trinity in Vilnius (Fig. 1) and the burials of honourable Uniates there. In 2015, 53 coffins with burials and the isolated bones of another roughly 50–60 individuals were excavated and recorded in this basement, which is

8.7 x 5.8 m and 4.32 m high at the top of its barrel-vault ceiling. The purpose of the 2016 investigation in this basement was to study the burials unearthed there, to establish the former level of the basement floor, to determine the depth of the basement wall foundations, and to prepare the basement for the future reburial of the unearthed coffins and burials (Fig. 3).

The Church of the Holy Trinity and its bell tower were built in 1514–1516 by Grand Hetman Konstantinas Ostrogiškis (1460–1530) of Lithuania. In 1607, Uniate Basilians moved to this location and in 1610 Basilians took shelter there. The Basilian monastery in Vilnius became the seat of the Uniate Church and the Basilian Province of the Holy Trinity.

The coffins unearthed and studied in 2016 (Fig. 2) had been buried in the basement sand at a depth of 0.5–1 m below the basement's dirt floor. All of the burials were oriented with their heads to the W, i.e. towards the altar. The coffins were made of planks roughly 2–2.5 cm thick and 20–30 cm wide. Only a small fraction of the coffins had a lid that had survived in better condition. The coffins were without any decorations or inscriptions.

The 2015 investigation showed that those individuals had been interred during 1717–1788. The individuals investigated in 2016 should be dated to the period up to 1717. Except for the burial of one female (a nun?) and an empty child's coffin, the coffins contained males, the majority of whom were monks, who were identified by the discovered epitrachelions (stoles) (in coffins 54, 65) and paramandyas (in coffins 55, 60, 63, 64, 65, 69).

The coffins discovered in 2015–2016 contained 39 paramandyas, 7 epitrachelions, the remains of many leather collars, 8 crucified Christ figurines, and 14 crosses. Thus the majority of the individuals were Basilian monks and 14 of the coffins investigated in 2015 had inscriptions giving the surname of the individual within.

Albinas Kuncevičius,
Justina Poškienė,
Ramūnas Šmigelskas

Žiežmarių sinagoga

Žiežmarių miestelyje, kaip ir kitose etnografinės Lietuvos vietovėse, žydai apsigyveno po 1655–1656 m. karo. 1690 m. žydams privilegiją pasistatyti maldos namus suteikė Jonas III Sobieskis. 1702 m. Žiežmarius nusiaubė švedų kariuomenė, 1708–1711 m. siaučiant marui pusė gyventojų išmirė, dar dalis išsibėgiojo. 1738 m. surašant Žiežmarių gyventojus, minima ir sinagoga. Ji stovėjo ne prie aikštės, o už ją formavusių pastatų eilės. 1782 m. vyskupo Ignoto Jokūbo Masalskio vizitacijoje aprašant Žiežmarių parapiją, minima ir sinagoga: „Žydų škala medinė, dengta gontais". Taip pat minimos dvejos kapinės, vienos laukuose, kitos prie pačios škalos, kur laidoti vaikai. 1812 m. Žiežmarius nualino Napoleono armija, kuri pro Žiežmarius keliavo į Rusiją, pro čia ir atsitraukė. Žiežmariuose buvo įrengtas maitinimo punktas sužeistiems ir sergantiems prancūzams. Atsitraukiant gyvenvietė buvo sudeginta. Miestelis vėl augti pradėjo jį įsigijus Benediktui Tiškevičiui. 1865 m. miestelio plane sinagoga pažymėta toje pačioje vietoje, kur ji stovi ir dabar, tik kitokio plano. Todėl manoma, kad dabartinis pastatas statytas vėliau. 1895 m. fiksuotas didžiulis miestelio gaisras, tačiau duomenų apie nuostolius neišliko. 1904 m. sinagoga remontuota, matyt, po minėto gaisro. 1920 m. sinagoga sudegė ar apdegė, po gaisro remontuota ir toks jos vaizdas išlikęs iki šiol. Architektūros tyri-